

**ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ ΤΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
ΤΩΝ ΟΛΙΓΟΘΕΣΙΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ**

**AN INVESTIGATION OF TEACHERS' PERCEPTIONS
OF MULTI-GRADE SCHOOL FUNCTIONING**

Δρ. Δημήτρης Οικονομόπουλος
Διευθυντής Π. Ε. Μεσσηνίας
ekonopoulous@sch.gr

Ανδρέας Μπρούζος
Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
abrouzos@uoi.gr

Summary

The aim of this study was to record the views of the educators of the Primary Education on issues related to the operation of multigrade schools. Two hundred fifty-two educators of the primary education of the Peloponnese region took part in this survey. Data collection was performed using a self-report questionnaire. Teachers believe that on the one hand the support of the official authorities was minimal or non-existent, and on the other hand, these schools operate as emergency schools. Finally, the discussion of the findings is made in relation to their use by the official authorities, to design targeted actions in order to strengthen the multigrade schools and face the problems that arise during the operation of this type of school.

Key words

Multigrade school, educators' views.

Λέξεις κλειδιά

Ολιγοθέσιο σχολείο, Απόψεις εκπαιδευτικών.

0. Εισαγωγή

Είναι γνωστό ότι, από τη δεκαετία του 1970 και μετά, παρατηρείται σταδιακή συρρίκνωση του αριθμού των ολιγοθέσιων σχολείων η οποία οφείλεται, εν μέρει, στην πληθυσμιακή αποψίλωση της ελληνικής υπαίθρου και, σε μεγαλύτερο βαθμό, στην επίσημη εκπαιδευτική πολιτική, που ευνοεί ή και επιδιώκει την κατάργηση των ολιγοθέσιων σχολείων και τη μεταφορά των μαθητών τους στα πλησιέστερα πολυθέσια. Η επικράτηση αυτής της πολιτικής, σύμφωνα με τον Μπρούζο (2002:198), «έχει τις ρίζες της στην εκπαιδευτική πολιτική που εφαρμόστηκε κατά τις περιόδους

1950 και 1960 στη Βόρειο Αμερική και στην Ευρώπη». Όμως, την ίδια περίοδο, τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα, αναπτύσσονται απόψεις και έρευνες που καταρρίπτουν το επιχείρημα περί άμεσης σύνδεσης της οργανικότητας ενός σχολείου με την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Οι έρευνες που πραγματοποιούνται αυτήν την περίοδο λαμβάνουν υπόψη τους και τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες του περιβάλλοντος του ολιγοθέσιου σχολείου και απορρίπτουν τα συμπεράσματα των παλαιότερων ερευνών που θεωρούσαν την οργανικότητα του σχολείου υπεύθυνη για τη χαμηλή επίδοση των μαθητών (Παπασταμάτης, 1998:64). Ερευνώνται οι επιπτώσεις στην επίδοση των μαθητών που φοιτούν σε διαφορετικού τύπου σχολεία τόσο διεθνώς (Jones, 1999. Mc Anoy, 1998. Miller, 1990. Rule, 1983) όσο και στον ελλαδικό χώρο (Παπασταμάτης, 1998. Πιστιόλη, 2011. Φύκαρης, 2002) και αποσυνδέεται η επίδοση των μαθητών από την οργανικότητα του σχολείου που φοιτούν.

Επιπλέον, ο τόπος και ο τρόπος λειτουργίας ενός ολιγοθέσιου σχολείου επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό και το δάσκαλο και κατά συνέπεια η εκπαιδευτική διαδικασία που συντελείται σ' αυτά τα σχολεία υπόκειται σε περιορισμούς ή καλύτερα επιρροές που έχουν να κάνουν με τον τύπο του σχολείου. Έτσι, πρώτα απ' όλα, ο δάσκαλος που πηγαίνει σε ένα ολιγοθέσιο σχολείο δεν έχει «οπλιστεί» με τα εφόδια εκείνα που είναι απαραίτητα για την επιτυχή έκβαση του έργου του. Είναι γνωστό, άλλωστε, ότι η εκπαίδευση των υποψηφίων δασκάλων στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες παλιότερα και στα Παιδαγωγικά Τμήματα σήμερα αποσκοπεί στο να προετοιμάσει το φοιτητή να γίνει ο αυριανός δάσκαλος του πολυθέσιου δημοτικού σχολείου. Σύμφωνα με τον Παπασταμάτη (1998) κανένα ελληνικό Παιδαγωγικό Τμήμα δεν δίνει εξειδικευμένη θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση για τους δασκάλους που προορίζονται να διδάξουν σε ολιγοθέσια σχολεία. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Μπρούζος (2002:87) «η εκπαίδευση των δασκάλων γίνεται κατά κανόνα με κέντρο αναφοράς το πολυθέσιο σχολείο καθώς προετοιμάζονται πρωτίστως για μία αδιαφοροποίητη κατάσταση». Με αυτή τη λογική όμως οι νέοι δάσκαλοι, που κατά κανόνα υπηρετούν στα ολιγοθέσια σχολεία, βρίσκονται προ ενός αδιεξόδου, θα μπορούσαμε να πούμε, όταν μπαίνουν στην αίθουσα ενός σχολείου και έχουν απέναντί τους μαθητές από 6 έως 12 ετών που φοιτούν σε όλες τις τάξεις αλλά είναι υποχρεωμένοι να κάνουν συνδιδασκαλία. Ο Πυργιωτάκης (1992:150) παρατηρεί: «Είναι προφανές ότι το “σοκ της πράξης” που αντιμετωπίζουν στην αφετηρία της σταδιοδρομίας τους όλοι οι εκπαιδευτικοί γίνεται στην περίπτωση αυτή πιο οξύ, αφού τώρα αναγκάζονται να αντιμετωπίσουν πρωτόγνωρες συνθήκες με μεθοδολογικά εργαλεία που έχουν επινοηθεί για να χρησιμοποιούνται κάτω από διαφορετικές συνθήκες».

Οι Γκότοβος και Μαυρογιώργος (1984:105), αναφερόμενοι στη σπουδαιότητα της πρώτης επαφής του νέου εκπαιδευτικού με την τάξη, σημειώνουν: «Τα πρώτα χρόνια της θητείας του εκπαιδευτικού στο σχολείο αποτελούν έναν πολύ σημαντικό σταθμό στην επαγγελματική του βιογραφία. Η περίοδος αυτή θεωρείται και χρησιμοποιείται

ως μια γέφυρα μετάβασης από μια κοινωνική κατηγορία σε άλλη: από το ρόλο του μαθητή στο ρόλο του δασκάλου ή από το “θρανίο” στην “έδρα”». Ο νέος δάσκαλος του ολιγοθέσιου σχολείου, που αντιμετωπίζει πολλαπλές δυσκολίες από το συνάδελφό του του πολυθεσίου, αρχίζει τον επαγγελματικό του βίο από δυσμενή θέση γεγονός που εντείνει την ανασφάλειά του και επηρεάζει την παραπέρα εξέλιξή του.

Βιώνοντας αυτή την πραγματικότητα ο δάσκαλος του ολιγοθέσιου σχολείου πολλές φορές αυτοσχεδιάζει. Αυτοπαριδύεται σε έναν «άγνοο εμπειρισμό», όπως σημειώνει ο Παπακωνσταντίνου (1984:80), αναφερόμενος γενικά στους εκπαιδευτικούς, που αγωνίζονται μόνοι και αβοήθητοι χωρίς κατάλληλη επιμόρφωση και καθοδήγηση. Το πρόβλημα ασφαλώς εντείνεται στα ολιγοθέσια σχολεία όπου ο δάσκαλος είναι μόνος του και χωρίς την κατάλληλη εκπαίδευση για αυτού του τύπου σχολεία.

Για να αντιμετωπίσουν αυτό το έλλειμμα κάποιοι δάσκαλοι, που και οι ίδιοι ως μαθητές φοίτησαν σε ολιγοθέσια σχολεία, ανασύρουν από τη μνήμη τους τον τρόπο διδασκαλίας του δικού τους δασκάλου και τον μιμούνται. Είναι προφανές, βέβαια, ότι το αποτέλεσμα αυτής της μίμησης μάλλον αρνητικό παρά θετικό είναι, τις περισσότερες φορές, για τους μαθητές (άλλωστε είναι άλλες εποχές με διαφορετικές ανάγκες και προαπαιτούμενα). Άλλοι δάσκαλοι πάλι απογοητεύονται και εργάζονται απλώς ως δημόσιοι υπάλληλοι που «εκτελούν» τα καθήκοντά τους τυπικά (εφαρμογή ωραρίου, κάλυψη της ύλης όπως όπως κ.λπ.) «κρυφοκοιτάζοντας» προς την αρμόδια Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης προσδοκώντας σε κάποια απόσπαση που θα τους φέρει σε κάποιο μεγαλύτερο σχολείο. Φυσικά θα ήταν απαράδεκτη παράλειψη να μην αναφερθούν και οι δάσκαλοι εκείνοι που ξεπερνώντας την πρώτη έκπληξη του ολιγοθέσιου σχολείου φροντίζουν να ενημερωθούν από τη βιβλιογραφία, το διαδίκτυο, από παλιότερους έμπειρους συναδέλφους, από άλλες πηγές και πολλές φορές βοηθούμενοι από τα λάθη τους, τα οποία θα είχαν αποφύγει αν η εκπαίδευσή τους ήταν κατάλληλη, οδηγούν το σχολείο και τους μαθητές τους από τα μονοπάτια της άγνοιας και της εγκατάλειψης στη λεωφόρο της γνώσης και της παιδείας (Οικονομόπουλος, 2013).

Εν κατακλείδι, οι υπάρχουσες σύγχρονες έρευνες στον ελληνικό χώρο έχουν ερευνήσει και καταγράψει τόσο τη στάση των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι στα μικρά σχολεία και την αντιμετώπιση που έχει απέναντί τους η τοπική κοινωνία (Μπρούζος, 2002) όσο και παραμέτρους που άπτονται ή επηρεάζουν τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου όπως κτηριακή κατάσταση, οικονομικοί πόροι, ικανοποίηση από την εργασία τους σε ολιγοθέσια, επίτευξη διδακτικών στόχων, δυσχέρειες στην εκτέλεση του διδακτικού έργου κ.ά (Φύκαρης, 2002. Μπρούζος & Οικονομόπουλος, 2016). Επίσης η Πιστιόλη (2011) αναφέρει μια σειρά από έρευνες, ελληνικές και διεθνείς, που επικεντρώνονται στις προαναφερόμενες παραμέτρους λειτουργίας των ολιγοθέσιων σχολείων των οποίων καταγράφει τα αποτελέσματά τους.

Με την παρούσα εργασία επιχειρείται να απαντηθούν ερωτήματα, που τίθενται στους εκπαιδευτικούς της περιφέρειας Πελοποννήσου, για θέματα που αφορούν τη λειτουργία των ολιγοθέσιων σχολείων στη σημερινή εποχή και δεν έχουν απαντηθεί επαρκώς από προηγούμενες έρευνες, σε μια εποχή που ο αριθμός των ολιγοθέσιων στην Ελλάδα έχει συρρικνωθεί και από τα 2386 ολιγοθέσια σχολεία, που λειτουργούσαν το σχ. έτος 2000-2001, έχει περιοριστεί στα 1341, το 2009-2010, καταγράφοντας μείωση σε ποσοστό, περίπου, 45%. Ανάλογη είναι η μείωση και στον αριθμό των ολιγοθέσιων σχολείων της Πελοποννήσου (Οικονομόπουλος, 2013).

Συγκεκριμένα, στόχος της εργασίας είναι να απαντήσει στα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

- Υποστηρίζουν οι ερωτώμενοι τη διατήρηση ή την κατάργηση των ολιγοθέσιων σχολείων;
- Ποιος τους βοήθησε ή τους βοηθά στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που αναφύονταν σε σχέση με τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου;
- Υπάρχουν ιδιαίτεροι λόγοι ύπαρξης των ολιγοθέσιων σχολείων και ποιοι είναι αυτοί;

1. Δείγμα, διαδικασία και ερωτηματολόγιο

Το δειγματοληπτικό πλαίσιο αποτελείται από όλους τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που υπηρετούσαν σε οποιαδήποτε θέση, π.χ. εκπαιδευτικός τάξης, εκπαιδευτικός ολοήμερου, διευθυντής ή προϊστάμενος σχολικής μονάδας, σχολικός σύμβουλος της περιφέρειας Πελοποννήσου το σχολ. έτος 2010-2011. Από τον προαναφερθέντα πληθυσμό επιλέχθηκε ένα, κατά νομό, στρωματοποιημένο τυχαίο δείγμα. Προκειμένου, αφενός να υπολογιστεί το μέγεθος του τελικού δείγματος και αφετέρου να ελεγχθεί τόσο η σαφήνεια και η αποτελεσματικότητα του ερωτηματολογίου όσο και η ανταπόκριση των ερωτώμενων (Τζωρτζόπουλος, 1991:55 & 105) διανεμήθηκε σε είκοσι τυχαία άτομα του παραπάνω πληθυσμού το ερωτηματολόγιο. Από τα είκοσι ερωτηματολόγια επεστράφησαν συμπληρωμένα τα δεκαοκτώ. Λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις των συμμετεχόντων στην πιλοτική έρευνα διαμορφώθηκε το τελικό ερωτηματολόγιο. Επίσης, μετά από επεξεργασία των πληροφοριών που προέκυψαν από την πιλοτική έρευνα, το μέγεθος του δείγματος προσδιορίστηκε στα 249 άτομα.

Αφού υπολογίστηκε το συνολικό μέγεθος του δείγματος αυτό κατανέμεται αναλογικά (αντίστοιχα με τον πληθυσμό) σε κάθε νομό της περιφέρειας Πελοποννήσου. Στον Πίνακα 1 καταγράφεται η δυναμικότητα κάθε νομού σε εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, το είδος της σχολικής μονάδας που υπηρετούν και το μέγεθος του δείγματος που χρησιμοποιήθηκε για κάθε νομό.

Πίνακας 1: Αριθμός σχολείων και εκπαιδευτικών (ΠΕ70) περιφέρειας Πελοποννήσου

Νομός	Αριθμός πολυθέσιων Σχολείων	Αριθμός εκπ/κών πολυθέσιων Σχολείων		Αριθμός ολιγοθέσιων Σχολείων	Αριθμός εκπ/κών ολιγοθέσιων Σχολείων		Μέγεθος Δείγματος
		Άνδρες	Γυναίκες		Άνδρες	Γυναίκες	
Αργολίδας	31	102	226	32	28	48	41
Αρκαδίας	27	96	201	31	28	46	38
Κορινθίας	55	136	402	24	15	50	61
Λακωνίας	36	118	253	29	12	51	44
Μεσσηνίας	61	192	396	21	14	30	65
Σύνολο εκπ/κών		644	1478		97	225	249
Σύνολο	210	2122		137	322		

Στη συνέχεια υπολογίστηκε αναλογικά (σε σχέση με τον αριθμό των υπηρετούντων εκπαιδευτικών όπως αυτός δίνεται στον Πίνακα 1) ο αριθμός τόσο των ολιγοθέσιων όσο και των πολυθέσιων σχολείων στα οποία απευθυνθήκαμε για τη συλλογή των ερωτηματολογίων για κάθε νομό. Με τον τρόπο αυτό απεφεύχθη το ενδεχόμενο να επιλεγούν εκπαιδευτικοί που δεν έχουν υπηρετήσει καθόλου σε ολιγοθέσια ή σε πολυθέσια σχολεία. Με τυχαίο τρόπο επιλέχθηκαν τα σχολεία κάθε νομού στα οποία διεξήχθη η δειγματοληψία. Τα ερωτηματολόγια που απεστάλησαν σε κάθε νομό ήταν 10% περισσότερα από τα απαιτούμενα για να συγκεντρωθεί το επιθυμητό μέγεθος του δείγματος αφού, όπως διαπιστώθηκε από την πιλοτική έρευνα 10% των ερωτηματολογίων που δόθηκαν δεν επεστράφησαν.

Στον παρακάτω Πίνακα 2 αποτυπώνονται τα βασικά χαρακτηριστικά του δείγματος όπως φύλο, ηλικία και τύπος σχολείου που σήμερα υπηρετούν.

Πίνακας 2: Βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

		Συχνότητα	Σχετική συχνότητα
Φύλο	Άνδρας	92	36,5
	Γυναίκα	160	63,5
	Σύνολο	252	100,0
Ετη Υπηρεσίας	0-10	88	34,9
	11-20	68	27,0
	21-30	85	33,7
	>30	11	4,4
	Σύνολο	252	100,0
Τύπος Σχολείου που υπηρετούν σήμερα	Σε Ολιγοθέσιο Σχολείο	39	15,5
	Σε Πολυθέσιο Σχολείο	204	81,0
	Άλλου (Γραφ., ΚΕΔΔΥ κ.λπ.)	9	3,6
	Σύνολο	252	100,0

2. Αποτελέσματα

2.1. Διατήρηση ή κατάργηση των ολιγοθέσιων σχολείων

Σημαντικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη των εκπαιδευτικών για το κλείσιμο ή όχι των ολιγοθέσιων σχολείων. Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 3 ένας στους δύο εκπαιδευτικούς (ή ποσοστό 50,8% του συνόλου των συμμετεχόντων) θεωρεί ότι τα ολιγοθέσια πρέπει να πάψουν να υφίστανται με τη σημερινή τους μορφή και να καταργηθούν ή να συγχωνευτούν με πολυθέσια. Ένας στους τρεις (ή ποσοστό 33,7% του συνόλου) θεωρεί ότι επιβάλλεται να συνεχίσουν τη λειτουργία τους όπως μέχρι τώρα, ενώ ένας στους οκτώ (ή ποσοστό 13,5% του συνόλου) προτείνει κάτι άλλο, όπως ενίσχυση των ολιγοθέσιων με εκπαιδευτικό υλικό και ειδικότητες κ.ά. Τέλος, πέντε συμμετέχοντες δεν απάντησαν στο συγκεκριμένο ερώτημα.

Πίνακας 3: Άποψη των εκπ/κών για το κλείσιμο ή όχι των ολιγοθέσιων Σχολείων

Με βάση τις γνώσεις και την πείρα σας θεωρείτε ότι τα ολιγοθέσια Σχολεία:	Απόλυτη Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα έγκυρων τιμών	Αθροιστική Συχνότητα έγκυρων τιμών
Πρέπει να συνεχίσουν τη λειτουργία τους	85	33,7	34,4	34,4
Πρέπει να καταργηθούν ή να συγχωνευθούν με πολυθέσια	128	50,8	51,8	86,2
Άλλο	34	13,5	13,8	100,0
	247	98,0	100,0	
Ελλείπουσες Τιμές	5	2,0		
Σύνολο	252	100,0		

$$\chi^2(2, N = 252) = 53,789, p = .0005$$

Δεδομένου ότι η διαφορά αυτή είναι στατιστικά σημαντική προκύπτει το συμπέρασμα ότι υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο ποσοστό αυτών που θεωρούν ότι τα ολιγοθέσια πρέπει να πάψουν να υφίστανται με τη σημερινή τους μορφή και να καταργηθούν ή να συγχωνευθούν με πολυθέσια και στο ποσοστό αυτών που διαφωνούν με αυτή την άποψη.

Το φύλο των συμμετεχόντων στην έρευνα είναι μία μεταβλητή που είναι σκόπιμο να συσχετιστεί με την άποψη για κλείσιμο ή όχι των ολιγοθέσιων σχολείων. Στην περίπτωση αυτή ενδιαφέρει η εύρεση της πιθανής διαφοράς ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες σε ότι αφορά την άποψη για κλείσιμο ή όχι των ολιγοθέσιων σχολείων διενεργώντας το τεστ ομοιογένειας χ^2 . Τα αποτελέσματα του ελέγχου οδηγούν στη μη απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης, $\chi^2(2, N = 247) = 0,94, p = 0,624$. Με άλλα λόγια το τεστ ομοιογένειας χ^2 που διενεργήθηκε οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά σε ότι αφορά την άποψη για το κλείσιμο ή όχι των ολιγοθέσιων σχολείων ανάμεσα στους άντρες και στις γυναίκες που συμμετέχουν στην έρευνα.

Στη συνέχεια εξετάζεται αν η άποψη για κλείσιμο ή όχι των ολιγοθέσιων έχει σχέση με τον τύπο του σχολείου που υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί. Τόσο από τον Πίνακα 4 όσο και από το τεστ ομοιογένειας χ^2 που διενεργήθηκε, προκύπτει πως υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά σε ότι αφορά την άποψη για το κλείσιμο ή όχι των ολιγοθέσιων σχολείων ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε ολιγοθέσια σχολεία και στους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε πολυθέσια.

Πίνακας 4: Άποψη των εκπ/κών για κλείσιμο ή όχι των ολιγοθεσίων
έχει σχέση με τον τύπο του σχολείου που υπηρετούν

Με βάση τις γνώσεις και την πείρα σας θεωρείτε ότι τα ολιγοθέσια Σχολεία:		Πρέπει να συνεχίσουν τη λειτουργία τους	Πρέπει να καταργηθούν ή να συγχωνευθούν με πολυθέσια	Άλλο	Σύνολο	
Σήμερα υπηρετείτε	Σε Ολιγοθέσιο Σχολείο	Συχνότητα	21	13	4	38
		Σχ. Συχνότητα	55,3%	34,2%	10,5%	100,0%
	Σε Πολυθέσιο Σχολείο	Συχνότητα	62	112	27	201
		Σχ. Συχνότητα	30,8%	55,7%	13,4%	100,0%
	Άλλού (Γραφείο, ΚΕΔΔΥ κ.λπ..)	Συχνότητα	2	3	3	8
		Σχ. Συχνότητα	25,0%	37,5%	37,5%	100,0%
Σύνολο		Συχνότητα	85	128	34	247
		Σχ. Συχνότητα	34,4%	51,8%	13,8%	100,0%

$$\chi^2 (2, N = 239) = 8,522, p = 0,014$$

Επίσης, σε καμία περίπτωση δεν διαπιστώθηκε σημαντική στατιστικά σχέση μεταξύ της άποψης για κλείσιμο ή όχι των ολιγοθεσίων και μεταβλητών όπως:

- επιπλέον σπουδές (πέρα του βασικού πτυχίου και της εξομοίωσης) που έχουν κάνει οι συμμετέχοντες στην έρευνα εκπαιδευτικοί [$\chi^2(2, N = 247) = 2,61, p = 0,271$],
- αν οι ίδιοι φοίτησαν, ως μαθητές, σε ολιγοθέσιο ή πολυθέσιο σχολείο [$\chi^2(2, N = 247) = 1,84, p = 0,398$],
- οι διαφορετικές θέσεις υπηρεσίας των εκπαιδευτικών (εκπαιδευτικός τάξης, θέση στελέχους) [$\chi^2(2, N = 246) = 2,58, p = 0,276$],
- ο νομός που υπηρετεί κάθε εκπαιδευτικός [$F_0(4, 242) = 0,259, p = 0,904$]
- το φύλο των εκπαιδευτικών [$\chi^2(2, N = 247) = 0,94, p = 0,624$]

Τέλος, δεν διαπιστώθηκε σημαντική στατιστικά σχέση μεταξύ της άποψης για κλείσιμο ή όχι των ολιγοθεσίων και μεταβλητών που αναφέρονται στις σπουδές των εκπαιδευτικών όπως αν κατά τη διάρκεια των σπουδών παρακολούθησαν μαθήματα που αφορούν το ολιγοθέσιο σχολείο ή αν παρακολούθησαν δειγματική διδασκαλία σε ολιγοθέσια ή αν πραγματοποίησαν οι ίδιοι διδασκαλία σε ολιγοθέσιο ή αν η πτυχιακή τους εργασία αφορούσε τα ολιγοθέσια.

2.2. Αντιμετώπιση προβλημάτων που αναφέρονταν σε σχέση με τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου

Βασικό ζητούμενο της παρούσας εργασίας είναι ο εντοπισμός των πτυχών εκείνων της εκπαιδευτικής πολιτικής που αποδεικνύουν την ύπαρξη ή όχι οργανωμένης πολιτικής από την πολιτεία για τη λειτουργία των ολιγοθέσιων σχολείων. Έτσι θα περίμενε κανείς ότι οι φορείς άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής, όπως οι Σχολικοί Σύμβουλοι, οι Προϊστάμενοι ή οι Διευθυντές Εκπαίδευσης, που έχουν άμεση επαφή και εποπτεία των ολιγοθέσιων σχολείων θα είναι οι κύριοι αρωγοί των εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε αυτά. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα παρουσιάζονται, ομαδοποιημένες, στον Πίνακα 5.

Πίνακας 5: Άποψη εκπ/κών για τη βοήθεια που είχαν από φορείς των εκπαίδευσης στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που αναφέρονταν σε σχέση με τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου

Για να αντιμετωπίσετε τα προβλήματα που αναφέρονταν σε σχέση με τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου σας βοήθησε/σαν:		Απόλυτη Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα έγκυρων τιμών	Αθροιστική Συχνότητα έγκυρων τιμών
Ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής Εκπαίδευσης της περιοχής σας	Όχι	106	42,1	53,3	53,3
	Ναι	93	36,9	46,7	100,0
	Σύνολο	199	79,0	100,0	
Ελλείπουσες τιμές		53	21,0		
Γενικό Σύνολο		252	100,0		
Ο Προϊστάμενος του Σχολείου σας (σε 2/Θ & 3/Θ)	Όχι	74	29,4	41,3	41,3
	Ναι	105	41,7	58,7	100,0
	Σύνολο	179	71,0	100,0	
Ελλείπουσες τιμές		73	29,0		
Γενικό Σύνολο		252	100,0		
Ο Σχολικός Σύμβουλος	Όχι	104	41,3	52,3	52,3
	Ναι	95	37,7	47,7	100,0
	Σύνολο	199	79,0	100,0	
Ελλείπουσες τιμές		53	21,0		
Γενικό Σύνολο		252	100,0		
Άλλοι συνάδελφοι (πιο έμπειροι) στους οποίους προσφεύγατε	Όχι	27	10,7	13,4	13,4
	Ναι	175	69,4	86,6	100,0
	Σύνολο	202	80,2	100,0	
Ελλείπουσες τιμές		50	19,8		
Γενικό Σύνολο		252	100,0		
Αυτοενημερωθήκατε από βιβλιογραφία (βιβλία - περιοδικά), συμμετοχή σας σε ημερίδες,	Όχι	54	21,4	27,0	27,0
	Ναι	146	57,9	73,0	100,0
	Σύνολο	200	79,4	100,0	
Ελλείπουσες τιμές		52	20,6		
Γενικό Σύνολο		252	100,0		
Δεν ενημερωθήκατε από πουθενά και αυτοσχεδιάζατε	Όχι	129	51,2	74,1	74,1
	Ναι	45	17,9	25,9	100,0
	Σύνολο	174	69,0	100,0	
Ελλείπουσες τιμές		78	31,0		
Γενικό Σύνολο		252	100,0		

Μια πρώτη γενική διαπίστωση που προκύπτει από την εξέταση του παραπάνω πίνακα είναι ότι οι βασικοί φορείς της επίσημης εκπαιδευτικής πολιτικής (ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής Εκπαίδευσης και ο Σχολικός Σύμβουλος), που θα έπρεπε να σταθούν ως αρωγοί δίπλα στους εκπαιδευτικούς των ολιγοθέσιων σχολείων, είναι απόντες σε μεγάλο ποσοστό, αφού λιγότεροι από τους μισούς εκπαιδευτικούς που απαντούν σε αυτή την ερώτηση δηλώνουν ότι έχουν υποστηριχθεί από τους παραπάνω στην αντιμετώπιση κάποιου προβλήματος που είχε σχέση με τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου. Λίγο καλύτερη είναι η κατάσταση με την υποστήριξη που παρείχε ο Προϊστάμενος του ολιγοθέσιου σχολείου (σε 2/Θ & 3/Θ) τον οποίο θεωρούμε ως ανεπίσημο φορέα εκπαιδευτικής πολιτικής αφού, συνήθως, λειτουργεί με βάση την εμπειρία του, όταν αυτή υπάρχει και όχι με βάση κάποια επιμόρφωση ή καθοδήγηση που έχει λάβει (έξι στους δέκα δηλώνουν ότι στηρίχθηκαν από τον Προϊστάμενό τους στο ολιγοθέσιο σχολείο). Οι μη επίσημοι δίαυλοι και πρόσωπα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη των εκπαιδευτικών ολιγοθέσιων σχολείων. Συγκεκριμένα, εννιά στους δέκα εκπαιδευτικούς δηλώνουν ότι στηρίχθηκαν από άλλους έμπειρους συναδέλφους στους οποίους προσέφευγαν και επτά στους δέκα σημειώνουν ότι αυτοενημερώθηκαν από βιβλιογραφία (βιβλία - περιοδικά), συμμετοχή τους σε ημερίδες, διαδίκτυο κ.ά. όταν αντιμετώπιζαν κάποιο πρόβλημα. Τέλος, η διαπίστωση που αναδεικνύει την ανάγκη ενημέρωσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε ολιγοθέσια σχολεία είναι ότι ένας στους τέσσερις εκπαιδευτικούς δεν ενημερώθηκε από πουθενά και αυτοσχεδίαζε. Το μεγάλο ποσοστό αυτών που ενημερώθηκαν από κάποια πηγή, που όπως φάνηκε παραπάνω δεν είναι επίσημη, φανερώνει την ανάγκη για οργανωμένη επιμόρφωση από την πλευρά της πολιτείας η οποία όπως προκύπτει από τα παραπάνω είτε απουσιάζει είτε υπολειπεται.

Διενεργώντας το τεστ ομοιογένειας χ^2 για τις παραπάνω απόψεις επαληθεύονται οι εκτιμήσεις που προέκυψαν κατά την εξέταση του Πίνακα 5 για το ρόλο των επίσημων φορέων εκπαιδευτικής πολιτικής. Συγκεκριμένα για:

- το πρώτο τμήμα του πίνακα προκύπτει μη απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης, $\chi^2(1, N = 199) = 0,849, p = 0,357$. Άρα, δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο ποσοστό των εκπαιδευτικών που απαντούν ναι στην ερώτηση αν ο Προϊστάμενος ή ο Διευθυντής Εκπαίδευσης βοήθησαν στην αντιμετώπιση προβλημάτων που αναφύονταν κατά τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου και στο ποσοστό των εκπαιδευτικών που απαντούν όχι.
- το τρίτο τμήμα του πίνακα προκύπτει μη απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης, $\chi^2(1, N = 199) = 0,407, p = 0,523$. Άρα, δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο ποσοστό των εκπαιδευτικών που απαντούν ναι στην ερώτηση αν ο Σχολικός Σύμβουλος βοήθησε στην αντιμετώπιση προβλημάτων που αναφύονταν κατά τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου και στο ποσοστό των εκπαιδευτικών που απαντούν όχι.

Το αποτέλεσμα των προαναφερόμενων ελέγχων ενισχύουν την άποψη που διατυπώθηκε για μη ενεργό και καθοριστική, τουλάχιστον, συμμετοχή των επίσημων φορέων εκπαιδευτικής πολιτικής στην αντιμετώπιση προβλημάτων των εκπαιδευτικών ολιγοθέσιων σχολείων.

Αντίθετα, οι ανεπίσημοι δίαυλοι επιμόρφωσης παίζουν σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση προβλημάτων ολιγοθεσίων. Ο έλεγχος χ^2 καταδεικνύει αυτή την άποψη αφού σε όλες τις περιπτώσεις απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση. Συγκεκριμένα προκύπτει ότι:

- υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο ποσοστό των εκπαιδευτικών που απαντούν ναι στην ερώτηση αν ο Προϊστάμενος του σχολείου βοήθησε στην αντιμετώπιση προβλημάτων που αναφύονταν κατά τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου και στο ποσοστό των εκπαιδευτικών που απαντούν όχι [$\chi^2(1, N = 179) = 5,369, p = 0,021$],
- υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο ποσοστό των εκπαιδευτικών που απαντούν ναι στην ερώτηση αν άλλοι συνάδελφοι (πιο έμπειροι), στους οποίους προσέφευγαν, βοήθησαν στην αντιμετώπιση προβλημάτων που αναφύονταν κατά τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου και στο ποσοστό των εκπαιδευτικών που απαντούν όχι [$\chi^2(1, N = 202) = 108,436, p < 0,0005$],
- υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο ποσοστό των εκπαιδευτικών που απαντούν ναι στην ερώτηση αν αυτοενημερώθηκαν από βιβλιογραφία (βιβλία - περιοδικά), συμμετοχή σε ημερίδες, διαδίκτυο κ.ά. για την αντιμετώπιση προβλημάτων που αναφύονταν κατά τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου και στο ποσοστό των εκπαιδευτικών που απαντούν όχι [$\chi^2(1, N = 200) = 42,320, p < 0,0005$],
- υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο ποσοστό των εκπαιδευτικών που απαντούν ναι στην ερώτηση αν στην αντιμετώπιση προβλημάτων που αναφύονταν κατά τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου δεν ενημερώθηκαν από πουθενά και αυτοσχεδίαζαν και στο ποσοστό των εκπαιδευτικών που απαντούν όχι [$\chi^2(1, N = 174) = 40,552, p < 0,0005$].

2.3. Λόγοι ύπαρξης των ολιγοθέσιων σχολείων

Με δεδομένη την άποψη των εκπαιδευτικών τόσο ως προς τη διατήρηση ή κατάργηση των ολιγοθέσιων σχολείων όσο και ως προς τη βοήθεια για την αντιμετώπιση προβλημάτων που αναφύονταν σε σχέση με τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου κλήθηκαν να τοποθετηθούν με Ναι, Όχι & Δε γνωρίζω στους παρακάτω λόγους για τους οποίους θεωρούν ότι πρέπει να υπάρχουν ολιγοθέσια σχολεία:

- Τα ολιγοθέσια σχολεία είναι σχολεία ανάγκης σε απομονωμένες και δυσπρόσιτες περιοχές όπου δεν μπορούν να μετακινούνται καθημερινά οι μαθητές.

Όπως φαίνεται από τον παρακάτω Πίνακα 6 τρεις στους τέσσερις εκπαιδευτικούς συμφωνούν ότι τα ολιγοθέσια σχολεία είναι σχολεία ανάγκης για τις περιοχές που υπάρχει δυσκολία στη μετακίνηση των μαθητών ενώ μόνο ένας στους πέντε διαφωνεί με αυτή την άποψη.

Πίνακας 6: Άποψη των εκπ/κών για τους λόγους που θεωρούν ότι πρέπει να υπάρχουν ολιγοθέσια σχολεία

Τα ολιγοθέσια Σχολεία είναι Σχολεία ανάγκης σε απομονωμένες και δυσπρόσιτες περιοχές όπου δεν μπορούν να μετακινούνται καθημερινά οι μαθητές	Απόλυτη Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα έγκυρων τιμών	Αθροιστική Συχνότητα έγκυρων τιμών
Ναι	196	77,8	78,1	78,1
Όχι	48	19,0	19,1	97,2
Δε γνωρίζω	7	2,8	2,8	100,0
Σύνολο	251	99,6	100,0	
Ελλείπουσες τιμές	1	,4		
Γενικό Σύνολο	252	100,0		

$$\chi^2(2, N = 251) = 236,279, p < 0,0005$$

Δεδομένου ότι η διαφορά αυτή είναι στατιστικά σημαντική προκύπτει το συμπέρασμα ότι υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο ποσοστό αυτών που θεωρούν ότι τα ολιγοθέσια σχολεία είναι σχολεία ανάγκης σε απομονωμένες και δυσπρόσιτες περιοχές όπου δεν μπορούν να μετακινούνται καθημερινά οι μαθητές και στο ποσοστό αυτών που διαφωνούν με αυτή την άποψη.

Στη συνέχεια εξετάζεται αν η άποψη ότι τα ολιγοθέσια σχολεία είναι σχολεία ανάγκης σχετίζεται με τον τύπο του σχολείου που υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί. Το τεστ ομοιογένειας χ^2 , που διενεργείται, $\chi^2(2, N = 242) = 12,234, p = 0,002$ οδηγεί στο συμπέρασμα ότι υπάρχει διαφορά σε ότι αφορά την άποψη ότι τα ολιγοθέσια σχολεία είναι σχολεία ανάγκης σε απομονωμένες και δυσπρόσιτες περιοχές όπου δεν μπορούν να μετακινούνται καθημερινά οι μαθητές ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε διαφορετικό τύπο σχολείου.

Μάλιστα, όπως φαίνεται από τον Πίνακα 7 οι οκτώ στους δέκα εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε πολυθέσια σχολεία έχουν την παραπάνω άποψη για την ύπαρξη των ολιγοθεσίων ενώ η αντίστοιχη αναλογία των εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε ολιγοθέσια είναι έξι στους δέκα.

Πίνακας 7: Τύπος Σχολείου υπηρεσίας εκπ/κών και άποψη ότι τα ολιγοθέσια είναι σχολεία ανάγκης

Με βάση τις γνώσεις και την πείρα σας θεωρείτε ότι τα ολιγοθέσια Σχολεία είναι Σχολεία ανάγκης σε απομονωμένες και δυσπρόσιτες περιοχές όπου δεν μπορούν να μετακινούνται καθημερινά οι μαθητές		Ναι	Όχι	Δε γνωρίζω	Σύνολο	
Σήμερα υπηρετείτε	Σε Ολιγοθέσιο Σχολείο	Συχνότητα	24	15	0	39
		Επί τοις % του συνόλου	9,9%	6,2%	,0%	16,1%
	Σε Πολυθέσιο Σχολείο	Συχνότητα	165	31	7	203
		Επί τοις % του συνόλου	68,2%	12,8%	2,9%	83,9%
Σύνολο		Συχνότητα	189	46	7	242
		Επί τοις % του συνόλου	78,1%	19,0%	2,9%	100,0%

Μία άλλη παράμετρος που, ενδεχομένως, μπορεί να έχει επηρεάσει την άποψη των εκπαιδευτικών ότι τα ολιγοθέσια σχολεία είναι σχολεία ανάγκης είναι το αν οι ίδιοι φοίτησαν, ως μαθητές, σε ολιγοθέσιο ή πολυθέσιο σχολείο. Το συμπέρασμα που προκύπτει μετά τη διενέργεια του τεστ ομοιογένειας χ^2 [$\chi^2(1, N = 244) = 0,01, p = 0,922$] είναι ότι δεν υπάρχει διαφορά σε ότι αφορά την άποψη ότι τα ολιγοθέσια σχολεία είναι σχολεία ανάγκης σε απομονωμένες και δυσπρόσιτες περιοχές όπου δεν μπορούν να μετακινούνται καθημερινά οι μαθητές ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που ως μαθητές φοίτησαν σε ολιγοθέσια και στους εκπαιδευτικούς που φοίτησαν σε πολυθέσια σχολεία.

- Επόμενος λόγος ύπαρξης των ολιγοθεσίων που κλήθηκαν να τοποθετηθούν οι ερωτώμενοι εκπαιδευτικοί είναι: «Καλό είναι να υπάρχουν ολιγοθέσια σχολεία αφού προσφέρουν θέσεις εργασίας σε εκπαιδευτικούς».

Ο Πίνακας 8 δείχνει ότι οι απόψεις των εκπαιδευτικών της περιφέρειας Πελοποννήσου είναι μοιρασμένες αφού ποσοστό 42,5% πιστεύουν ότι καλό είναι να υπάρχουν αφού προσφέρουν θέσεις εργασίας στους εκπαιδευτικούς ενώ ποσοστό 45,2% δε συμφωνούν με αυτή την άποψη. Ενδιαφέρον στοιχείο του πίνακα είναι η διαπίστωση ότι περίπου ένας στους δέκα συμμετέχοντες δεν παίρνει θέση αφού επιλέγει την απάντηση δε γνωρίζω.

Πίνακας 8: Άποψη των εκπ/κών σε σχέση με την ύπαρξη των ολιγοθέσιων Σχολείων για τις θέσεις εργασίας που προσφέρουν

Τα ολιγοθέσια Σχολεία καλό είναι να υπάρχουν αφού προσφέρουν θέσεις εργασίας σε εκπαιδευτικούς	Απόλυτη Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα έγκυρων τιμών	Αθροιστική Συχνότητα έγκυρων τιμών
Ναι	107	42,5	44,0	44,0
Όχι	114	45,2	46,9	90,9
Δε γνωρίζω	22	8,7	9,1	100,0
Σύνολο	243	96,4	100,0	
Ελλείπουσες τιμές	9	3,6		
Γενικό Σύνολο	252	100,0		

Με δεδομένη την απόλυτη, σχεδόν, ισορροπία ανάμεσα σε αυτούς που λένε «Ναι» και σε αυτούς που λένε «Όχι» στην άποψη ότι καλό είναι να υπάρχουν τα ολιγοθέσια σχολεία αφού προσφέρουν θέσεις εργασίας στους εκπαιδευτικούς, δεν υπάρχει λόγος να γίνει οποιοσδήποτε έλεγχος για την ύπαρξη διαφοράς μεταξύ των δύο απόψεων, αφού σίγουρα δεν είναι δυνατό να απορριφθεί η μηδενική υπόθεση περί της μη ύπαρξης διαφοράς.

- Ένας τρίτος λόγος ύπαρξης των ολιγοθέσιων για τον οποίο ζητήθηκε να τοποθετηθούν οι συμμετέχοντες στην έρευνα είναι: «Τα ολιγοθέσια σχολεία συγκρατούν τον πληθυσμό στην ύπαιθρο αποτρέποντας την αστυφιλία».

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 9 δύο στους τρεις εκπαιδευτικούς θεωρούν ότι η λειτουργία των ολιγοθέσιων σχολείων αποτρέπει την αστυφιλία ενώ ένας στους τέσσερις δε θεωρεί ότι ισχύει κάτι τέτοιο. Δεκατέσσερις εκπαιδευτικοί (ποσοστό 5,6% του συνόλου) είτε δεν απάντησαν σε αυτό το ερώτημα είτε επέλεξαν την επιλογή «Δε γνωρίζω». Από το τεστ ομοιογένειας χ^2 που διενεργείται προκύπτει ότι υπάρχει διαφορά ανάμεσα στο ποσοστό αυτών που θεωρούν ότι τα ολιγοθέσια σχολεία συγκρατούν τον πληθυσμό στην ύπαιθρο αποτρέποντας την αστυφιλία και στο ποσοστό αυτών που διαφωνούν με αυτή την άποψη.

Πίνακας 9: Άποψη των εκπ/κών για την αποτροπή της αστυφιλίας μέσω της λειτουργίας των ολιγοθέσιων Σχολείων

Τα ολιγοθέσια Σχολεία συγκρατούν τον πληθυσμό στην ύπαιθρο αποτρέποντας την αστυφιλία	Απόλυτη Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα έγκυρων τιμών	Αθροιστική Συχνότητα έγκυρων τιμών
Ναι	173	68,7	70,0	70,0
Όχι	65	25,8	26,3	96,4
Δε γνωρίζω	9	3,6	3,6	100,0
Σύνολο	247	98,0	100,0	
Ελλείπουσες τιμές	5	2,0		
Γενικό Σύνολο		100,0		

$$\chi^2(2, N = 247) = 168,810, p < 0,0005$$

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διερεύνηση της παραπάνω άποψης σε σχέση με τον τύπο σχολείου που υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί. Το τεστ ομοιογένειας χ^2 που διενεργήθηκε οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει διαφορά σε ότι αφορά την άποψη ότι τα ολιγοθέσια σχολεία συγκρατούν τον πληθυσμό στην ύπαιθρο αποτρέποντας την αστυφιλία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε διαφορετικό τύπο σχολείου [$\chi^2(2, N = 241) = 5,877, p = 0,053$].

Μία άλλη μεταβλητή που μπορεί να έχει επηρεάσει την άποψη των εκπαιδευτικών ότι τα ολιγοθέσια σχολεία συγκρατούν τον πληθυσμό στην ύπαιθρο αποτρέποντας την αστυφιλία είναι το αν οι ίδιοι φοίτησαν, ως μαθητές, σε ολιγοθέσιο ή πολυθέσιο σχολείο. Το συμπέρασμα που προκύπτει μετά τη διενέργεια του τεστ ομοιογένειας χ^2 [$\chi^2(1, N = 247) = 4,068, p = 0,131$] είναι ότι δεν υπάρχει διαφορά σε ότι αφορά την παραπάνω άποψη ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που ως μαθητές φοίτησαν σε ολιγοθέσια και στους εκπαιδευτικούς που φοίτησαν σε πολυθέσια σχολεία.

- Τελευταίος λόγος ύπαρξης των ολιγοθεσίων για τον οποίο κλήθηκαν να εκφράσουν την άποψή τους οι εκπαιδευτικοί του δείγματος είναι: «Τα ολιγοθέσια σχολεία υποστηρίζονται από την πολιτεία το ίδιο με τα πολυθέσια (αναλυτικό πρόγραμμα, βιβλία, κάλυψη κενών κ.ά.)».

Μελετώντας τον Πίνακα 10 φαίνεται ότι συντριπτική είναι η υπεροχή της άποψης που θεωρεί ότι δεν ισχύει η παραπάνω θέση. Οκτώ στους δέκα εκπαιδευτικούς θεωρούν ότι τα ολιγοθέσια σχολεία δεν υποστηρίζονται το ίδιο με τα πολυθέσια από την πολιτεία. Αντίθετη άποψη έχει μόνο ένας στους δέκα. Το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει από το τεστ ομοιογένειας χ^2 που διενεργείται.

Πίνακας 10: Άποψη εκπ/κών για την υποστήριξη των ολιγοθέσιων Σχολείων το ίδιο με τα πολυθέσια

Με βάση τις γνώσεις και την πείρα σας θεωρείτε ότι τα ολιγοθέσια Σχολεία υποστηρίζονται από την πολιτεία το ίδιο με τα πολυθέσια	Απόλυτη Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα έγκυρων τιμών	Αθροιστική Συχνότητα έγκυρων τιμών
Ναι	30	11,9	12,2	12,2
Όχι	199	79,0	80,9	93,1
Δε γνωρίζω	17	6,7	6,9	100,0
Σύνολο	246	97,6	100,0	
Ελλείπουσες Τιμές	6	2,4		
Γενικό Σύνολο	252	100,0		

$$\chi^2(1, N = 246) = 251,439, p < 0,0005$$

Στη συνέχεια εξετάζεται αν η άποψη για μη ισότιμη υποστήριξη, από την πολιτεία, των ολιγοθεσίων σε σχέση με τα πολυθέσια σχολεία έχει σχέση με τον τύπο του σχολείου που υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί. Από τον Πίνακα 11 και το τεστ ομοιογένειας χ^2 που διενεργήθηκε προκύπτει το συμπέρασμα ότι υπάρχει διαφορά σε ότι αφορά την άποψη ότι τα ολιγοθέσια σχολεία υποστηρίζονται από την πολιτεία το ίδιο με τα πολυθέσια (αναλυτικό πρόγραμμα, βιβλία, κάλυψη κενών κ.ά.) ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν ολιγοθέσια σχολεία και στους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε πολυθέσια.

Πίνακας 11: Τύπος σχολείου που υπηρετούν και άποψη εκπ/κών για το αν τα ολιγοθέσια Σχολεία υποστηρίζονται από την πολιτεία το ίδιο με τα πολυθέσια

Με βάση τις γνώσεις και την πείρα σας θεωρείτε ότι τα ολιγοθέσια Σχολεία υποστηρίζονται από την πολιτεία το ίδιο με τα πολυθέσια		Ναι	Όχι	Σύνολο	
Σήμερα υπηρετείτε	Σε Ολιγοθέσιο Σχολείο	Συχνότητα	10	27	37
		Σχ. Συχνότητα	27,0%	73,0%	100,0%
	Σε Πολυθέσιο Σχολείο	Συχνότητα	20	164	184
		Σχ. Συχνότητα	10,9%	89,1%	100,0%
Σύνολο		Συχνότητα	30	191	221
		Σχ. Συχνότητα	13,6%	86,4%	100,0%

$$\chi^2(1, N = 221) = 6,855, p = 0,019$$

Επίσης, σε καμία περίπτωση, δεν διαπιστώθηκε σημαντική στατιστικά σχέση μεταξύ της άποψης ότι τα ολιγοθέσια σχολεία υποστηρίζονται από την πολιτεία το ίδιο με τα πολυθέσια (αναλυτικό πρόγραμμα, βιβλία, κάλυψη κενών κ.ά.) και μεταβλητών όπως:

- αν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί φοίτησαν, ως μαθητές, σε ολιγοθέσιο ή πολυθέσιο σχολείο [$\chi^2(2, N = 246) = 1,030, p = 0,598$],
- επιπλέον σπουδές (πέραν του βασικού πτυχίου και της εξομοίωσης) που έχουν κάνει οι συμμετέχοντες στην έρευνα εκπαιδευτικοί [$\chi^2(2, N = 246) = 2,035, p = 0,361$].

3. Συζήτηση

Σε ότι αφορά το ζητούμενο της έρευνας αναζητήθηκαν, μέσω ερωτηματολογίου, οι απόψεις των εκπαιδευτικών της περιφέρειας Πελοποννήσου για μια σειρά από ζητήματα που άπτονται της λειτουργίας των ολιγοθέσιων σχολείων όπως:

- διατήρηση ή κατάργηση των ολιγοθέσιων σχολείων
- βοήθεια για την αντιμετώπιση προβλημάτων που ανακύβουν σε σχέση με τη λειτουργία του ολιγοθέσιου σχολείου
- λόγοι ύπαρξης των ολιγοθέσιων σχολείων

Τα ζητήματα αυτά συνεξετάστηκαν με μια σειρά από μεταβλητές όπως τύπος σχολείου και θέση που υπηρετούν, τύπος σχολείου που φοίτησαν ως μαθητές, επιπλέον σπουδές που έχουν πραγματοποιήσει, το φύλο τους κ.ά. Τα αποτελέσματα της έρευνας που προέκυψαν συνοψίζονται ως εξής:

Τα ολιγοθέσια σχολεία είναι σχολεία ανάγκης σε απομονωμένες περιοχές απ' όπου δεν μπορούν να μετακινηθούν καθημερινά οι μαθητές υποστηρίζει σημαντικό στατιστικά ποσοστό εκπαιδευτικών. Μάλιστα αυτή η άποψη αφενός σχετίζεται με τον τύπο του σχολείου που υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί (στα πολυθέσια είναι η πλειονότητα σε αντίθεση με τα ολιγοθέσια όπου υπάρχει σχεδόν ισορροπία) και αφετέρου δεν σχετίζεται με τον τύπο σχολείου που φοίτησαν, ως μαθητές, οι εκπαιδευτικοί. Το εύρημα αυτό συμπίπτει με αντίστοιχο εύρημα της έρευνας του Μπρούζου (2002:139) ο οποίος αναφέρει: «Η πλειονότητα (80,2%) ταυτίζεται με την άποψη ότι τα μικρά σχολεία είναι σχολεία ανάγκης».

Η άποψη ότι τα ολιγοθέσια σχολεία καλό είναι να υπάρχουν αφού προσφέρουν θέσεις εργασίας στους εκπαιδευτικούς βρίσκει μοιρασμένους τους εκπαιδευτικούς επειδή δεν βρέθηκε σημαντική στατιστικά διαφορά μεταξύ αυτών που θεωρούν ότι ισχύει και αυτών που υποστηρίζουν το αντίθετο.

Η λειτουργία ολιγοθέσιων σχολείων λειτουργεί ως αποτρεπτικός παράγοντας της αστυφιλίας υποστηρίζει η πλειονότητα των εκπαιδευτικών. Μάλιστα δεν υπάρχει

σημαντική στατιστικά διαφορά τόσο ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που φοίτησαν σε διαφορετικού τύπου σχολεία όσο και ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που φοίτησαν οι ίδιοι ως μαθητές σε διαφορετικού τύπου σχολείο.

Οι επίσημοι φορείς εφαρμογής της εκπαιδευτικής πολιτικής φαίνεται ότι δεν δραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί των ολιγοθέσιων σχολείων, αφού είναι μοιρασμένες οι απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα για τη βοήθεια που έλαβαν ή όχι από τον Προϊστάμενο ή το Διευθυντή Εκπαίδευσης και το Σχολικό Σύμβουλο της περιοχής τους κατά την αντιμετώπιση κάποιου προβλήματος που άπτεται της λειτουργίας του ολιγοθέσιου σχολείου. Αντίθετα, δηλώνουν ότι υποστηρίχθηκαν από τους ανεπίσημους φορείς εφαρμογής εκπαιδευτικής πολιτικής, όπως τον Προϊστάμενο του ολιγοθέσιου σχολείου, άλλους εμπειρότερους συναδέλφους, τη βιβλιογραφία και το διαδίκτυο. Γεγονός είναι ότι η πλειονότητα των εκπαιδευτικών δεν αυτοσχεδίαζαν κατά την παραμονή τους σε ολιγοθέσιο σχολείο και από κάπου ενημερώνονταν χωρίς όμως αυτή η ενημέρωση να προέρχεται από τους επίσημους φορείς. Σε αντίστοιχη έρευνα που πραγματοποίησαν οι Cross et al. (1980) αναφέρει ότι οι εκπαιδευτικοί των ολιγοθέσιων σχολείων θεωρούν πως έχουν ελλιπή υποστήριξη στο έργο τους τόσο σε σχέση με τα προβλήματα κατά τη διδασκαλία όσο και σε σχέση με προβλήματα συμπεριφοράς μαθητών.

Επίσης, θεωρούμε ότι η ανυπαρξία ενδεδειγμένης εκπαιδευτικής πολιτικής από την πολιτεία, για τα ολιγοθέσια σχολεία οδηγεί τους εκπαιδευτικούς της Πελοποννήσου να αξιολογούν ως προτιμότερη την κατάργησή τους ή τη συγχώνευση με πολυθέσια παρά τη συνέχιση της λειτουργίας τους.

Ολοκληρώνοντας την παρούσα εργασία κρίνεται σκόπιμο να συνοψιστούν, με προτάσεις, τα ευρήματα προς όφελος της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης που απολαμβάνουν οι μαθητές των ολιγοθέσιων σχολείων. Άλλωστε, όπως υποστηρίζει ο Μπρούζος (2002:195) «οι Επιστήμες της Αγωγής δεν είναι δυνατόν να περιορίζονται στη διερεύνηση (περιγραφή και εξήγηση) της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, αλλά οφείλουν να διατυπώνουν σαφείς προτάσεις για τη διαρκή βελτίωσή της». Συγκεκριμένα, προτείνεται:

- Ταχύρρυθμη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που εργάζονται ή πρόκειται να εργαστούν σε ολιγοθέσια σχολεία. Τα χρονικά διαστήματα 1-10 Σεπτεμβρίου και 16-21 Ιουνίου, που δε λειτουργούν τα σχολεία, αλλά οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να παρευρίσκονται σε αυτά, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για την υλοποίηση μιας τέτοιας δράσης.
- Ουσιαστική υποστήριξη του δασκάλου ολιγοθέσιου σχολείου από τους επίσημους φορείς της εκπαίδευσης. Για παράδειγμα, ο ορισμός σε κάθε μία από τις δεκατρείς περιφερειακές διευθύνσεις ενός υπευθύνου για τα ολιγοθέσια σχολεία της περι-

φέρειας θα μπορούσε να βοηθήσει στην καλύτερη λειτουργία τους αφού θα αντιμετώπιζε άμεσα το όποιο πρόβλημα δημιουργούνταν και επιπλέον θα μπορούσε να συντονίζει, με τη συνεργασία των Σχολικών Συμβούλων, τις διαδικασίες για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

- Δημιουργία ψηφιακής πλατφόρμας με άμεση και συνεχή σύνδεση με τα ολιγοθέσια σχολεία με σκοπό την υποστήριξη τους σε ότι αφορά το διοικητικό κομμάτι της λειτουργίας τους π.χ. εγγραφές και μετεγγραφές μαθητών, τήρηση οικονομικών στοιχείων, στατιστικά στοιχεία κ.ά. Η ψηφιακή πλατφόρμα myschool, που αναπτύσσεται τα τελευταία δύο χρόνια από το Υπουργείο Παιδείας, κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση αν και θεωρούμε ότι έχει ακόμη πολύ δρόμο να διανύσει έως ότου ανταποκριθεί πλήρως στις ανάγκες του ολιγοθέσιου σχολείου.

Τέλος, κλείνοντας, θεωρούμε ότι μια εργασία με αντικείμενο τη σύγκριση των πολιτικών, για τα ολιγοθέσια σχολεία, που ασκούνται σε διαφορετικές χώρες θα είχε μεγάλη αξία αφού θα κατέτασσε την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική για τα ολιγοθέσια σχολεία, όπως οριοθετήθηκε και περιγράφηκε από την παρούσα εργασία, στη θέση που πραγματικά έχει μέσα στο ευρωπαϊκό και γενικότερα στο διεθνές εκπαιδευτικό γίγνεσθαι.

Βιβλιογραφία

- Γκότοβος, Α. & Μαυρογιώργος, Γ. (1984) Η επαγγελματική κοινωνικοποίηση του νεοδιόριστου εκπαιδευτικού: Από το θρανίο στην έδρα. Στο Γκότοβος, Α., Μαυρογιώργος, Γ. & Παπακωνσταντίνου, Π., *Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική πράξη*. Γιάννενα: Σύγχρονη Εκπαίδευση.
- Cross, W., Bandy, H. & Gleadow, N. (1980) *The identification of skills and characteristics needed by country school teacher*. Victoria: University of Victoria.
- Jones, W., C. (1999) *Administrators', Teachers' and Students' perceptions about experiences within a small school population*. Doctoral Dissertation. Tuscaloosa, University of Alabama.
- Mc Avoy, D. (1998) Heterogeneous Grouping of Students and Its Effects on Learning. Available: <http://ruby.fgcu.edu/courses/80337/McAvoy/HETERO~1.html> Retrieved: 13/04/2009.
- Miller, B. (1990) A Review of the Quantitative Research on Multigrade Instruction. *Research in Rural Education*, 7(1). Available: <http://www.jrre.psu.edu/articles/v7,n1,p1-8,Miller.pdf>. Retrieved: 27/4/2010.

- Μπρούζος, Α. (2002) *Μικρά σχολεία, Μεγάλες προσδοκίες*. Απόψεις για την αποτελεσματική λειτουργία των ολιγοθέσιων σχολείων. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.
- Μπρούζος, Α. & Οικονομόπουλος, Δ. (2016) Διερεύνηση των Δυσκολιών που Αντιμετωπίζουν οι Εκπαιδευτικοί στα Ολιγοθέσια Σχολεία. *Επιστήμες Αγωγής*, 1: 87-107.
- Οικονομόπουλος, Δ. (2013) Η εκπαιδευτική πολιτική για τα Ολιγοθέσια Δημοτικά Σχολεία και η επίδρασή της στη λειτουργία τους σύμφωνα με τις απόψεις δασκάλων (1976 – σήμερα). Η περίπτωση της εκπαιδευτικής περιφέρειας Πελοποννήσου. Δημοσίευτη διδακτορική διατριβή. Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Διαθέσιμο: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/36969#page/1/mode/2up> Ανασύρθηκε 25-07-2016.
- Παπακωνσταντίνου, Π. (1984) Η επιμόρφωση ως θεσμός σύνδεσης της επιστημονικής έρευνας με την εκπαιδευτική πράξη. Στο Γκότοβος, Α., Μαυρογιώργος, Γ. & Παπακωνσταντίνου, Π., *Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική πράξη*. Γιάννενα: Σύγχρονη Εκπαίδευση.
- Παπασταμάτης, Α. (1998) *Τα ολιγοθέσια σχολεία της ελληνικής υπαίθρου*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Πιστιόλη, Ε. (2011) Η γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη μαθητών που φοιτούν σε Μονοθέσια και Ολιγοθέσια Δημοτικά σχολεία. Διδακτορική Διατριβή. Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Διαθέσιμο: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/25769#page/1/mode/2up> Ανασύρθηκε 22-07-2012.
- Πυργιωτάκης, Ι.Ε. (1992) *Έλληνες δάσκαλοι. Εμπειρική προσέγγιση των συνθηκών εργασίας*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Rule, G. (1983) *Effects of multiage grouping on elementary student achievement in reading and mathematics*. (Ph. D. diss.: Northern Arizona University) Dissertation Information Service No 8315672.
- Τζωρτζόπουλος, Π. (1991) *Οργάνωση και διεξαγωγή δειγματοληπτικών ερευνών*. Αθήνα.
- Φύκαρης, Ι. (2002) *Τα ολιγοθέσια Δημοτικά Σχολεία στην ελληνική εκπαίδευση* (Θεωρητική και Εμπειρική προσέγγιση). Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη α.ε.